

DOI 10.5281/zenodo.19856647

Link: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19856647>

БЮДЖЕТ ИНВЕСТИЦИЯЛАРИНИ БОШҚАРИШ ВА УЛАРНИНГ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ

Хакимов Зорро Имомович

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги

Бизнес ва тадбиркорлик олий мактаби

Аннотация:

Ушбу мақолада бюджет инвестицияларини бошқариш ва уларнинг самарадорлигини оширишнинг назарий ҳамда амалий жиҳатлари таҳлил қилинган. Тадқиқот доирасида давлат инвестицияларининг иқтисодий аҳамияти, уларни режаслаштириш, молиялаштириш, амалга ошириш ва мониторинг қилиш механизмлари ўрганилган. Шунингдек, бюджет инвестицияларидан самарали фойдаланишга тўсқинлик қилаётган асосий муаммолар аниқланиб, уларни бартараф этиш бўйича илмий асосланган таклифлар ишлаб чиқилган. Таҳлил натижалари шуни кўрсатадики, бюджет инвестицияларининг самарадорлиги лойиҳаларни тўғри танлаш, илмий асосда баҳолаш, молиявий интизомни таъминлаш, мониторинг ва назорат тизимларини такомиллаштириш, шунингдек, рақамли технологияларни кенг жорий этиш билан бевосита боғлиқ. Мақолада мазкур жараёнларни такомиллаштириш бўйича амалий тавсиялар келтирилган.

Калит сўзлар: бюджет инвестициялари, давлат инвестициялари, самарадорлик, мониторинг, баҳолаш, молиялаштириш, рақамли технологиялар, иқтисодий ўсиш, давлат-хусусий шериклик, бошқарув.

Аннотация:

В статье анализируются теоретические и практические аспекты управления бюджетными инвестициями и повышения их эффективности. В рамках исследования рассмотрены экономическое значение государственных инвестиций, механизмы их планирования, финансирования, реализации и мониторинга. Также выявлены основные проблемы, препятствующие эффективному использованию бюджетных инвестиций, и разработаны научно обоснованные предложения по их устранению. Результаты анализа показывают, что эффективность бюджетных инвестиций непосредственно зависит от правильного отбора проектов, их научно обоснованной оценки, обеспечения финансовой дисциплины, совершенствования систем мониторинга и контроля, а также широкого внедрения цифровых технологий. В статье предложены практические рекомендации по совершенствованию данных процессов.

Ключевые слова: бюджетные инвестиции, государственные инвестиции, эффективность, мониторинг, оценка, финансирование, цифровые технологии, экономический рост, государственно-частное партнёрство, управление.

Кириш

Замонавий иқтисодиётда бюджет инвестициялари иқтисодий ўсишни таъминлаш, инфратузилмани ривожлантириш ва аҳоли фаровонлигини оширишнинг муҳим воситаларидан бири ҳисобланади. Давлат томонидан бюджет маблағлари ҳисобидан амалга ошириладиган инвестициялар стратегик аҳамиятга эга тармоқларни қўллаб-қувватлаш, ижтимоий ва ишлаб чиқариш инфратузилмасини модернизация қилиш, янги иш ўринлари яратиш ҳамда

иқтисодий фаолликни рағбатлантиришга хизмат қилади. Шу боис бюджет инвестицияларини самарали бошқариш масаласи, айниқса, молиявий ресурслар чекланган шароитда, давлат иқтисодий сиёсатининг устувор йўналишларидан бири ҳисобланади.

Ўзбекистонда сўнгги йилларда бюджет маблағлари ҳисобидан амалга оширилаётган инвестиция лойиҳалари кўлами тобора кенгайиб бормоқда. Бироқ инвестиция фаоллигининг ортиши фақат маблағ ҳажмини ошириш билангина эмас, балки лойиҳаларни танлаш, режалаштириш, молиялаштириш, амалга ошириш ва назорат қилиш жараёнларини такомиллаштириш билан ҳам узвий боғлиқдир. Амалиёт шуни кўрсатадики, айрим ҳолатларда лойиҳаларнинг етарлича асосланмагани, молиялаштиришда кечикишлар, мониторинг тизимининг сустлиги ва маблағлардан самарасиз фойдаланиш инвестицияларнинг умумий натижадорлигини пасайтириши мумкин.

Бюджет инвестицияларини бошқариш кўп босқичли ва мураккаб жараён бўлиб, у устувор йўналишларни белгилаш, лойиҳаларнинг иқтисодий ва ижтимоий аҳамиятини баҳолаш, молиялаштириш манбаларини аниқлаш, амалга оширишни ташкил қилиш ҳамда кейинчалик натижаларни мониторинг ва таҳлил қилиш каби босқичларни ўз ичига олади. Ушбу босқичларнинг ҳар бири бюджет маблағларидан қай даражада самарали фойдаланилишини белгилаб беради. Шу сабабли мазкур соҳада стратегик режалаштириш, шаффофлик, ҳисобдорлик ва натижага йўналтирилган бошқарув тамойилларини жорий этиш муҳим аҳамиятга эга.

Бюджет инвестицияларининг самарадорлигини оширишда замонавий таҳлил ва назорат воситаларидан фойдаланиш муҳим омил ҳисобланади. Хусусан, харажат-фойда таҳлили, дисконтланган самарадорлик кўрсаткичлари, КРІ тизими, шунингдек, рақамли мониторинг воситалари инвестиция қарорларини янада асосли қабул қилиш, амалга ошириш жараёнидаги оғишларни ўз вақтида аниқлаш ва бошқарув сифатини ошириш имконини беради. Шу билан бирга, электрон тендер тизимлари, рақамли платформалар ва маълумотлар таҳлили воситалари инвестиция жараёнларининг шаффофлигини кучайтириб, коррупцион хавфларни камайтиришга хизмат қилади.

Мазкур масаланинг долзарблиги яна шу билан изоҳланадики, бюджет инвестицияларини бошқаришда институционал муҳитни такомиллаштириш зарурияти ортиб бормоқда. Давлат органлари ўртасида ваколатларни аниқ тақсимлаш, давлат-хусусий шериклик механизмларини ривожлантириш, молиялаштириш манбаларини диверсификация қилиш, рискларни бошқариш тизимини жорий этиш ва халқаро тажрибани миллий шароитга мослаштириш бюджет инвестицияларининг натижадорлигини сезиларли даражада ошириши мумкин. Шу нуқтаи назардан, бюджет инвестицияларини бошқариш ва уларнинг самарадорлигини ошириш йўллари ўрганиш муҳим назарий ва амалий аҳамият касб этади.

Бюджет инвестицияларини бошқаришнинг назарий асослари

Бюджет инвестицияларини бошқаришнинг назарий асослари давлат томонидан йўналтириладиган молиявий ресурсларни иқтисодий ва ижтимоий жиҳатдан энг юқори самара берадиган соҳаларга мақсадли жойлаштириш тамойилига таянади. Замонавий иқтисодий шароитда бюджет инвестициялари фақат маблағ ажратиш жараёни эмас, балки лойиҳаларни танлаш, стратегик режалаштириш, молиялаштириш, амалга ошириш ва мониторинг қилишдан иборат бўлган яхлит бошқарув тизими сифатида қаралади. Шу нуқтаи назардан, инвестиция лойиҳаларини танлашда уларнинг иқтисодий ва ижтимоий аҳамияти, рентабеллиги, узоқ муддатли таъсири ҳамда давлат ривожланиш стратегиясига мослиги алоҳида ҳисобга олинishi лозим. Бунда харажат-фойда таҳлили, NPV, IRR, ROI каби иқтисодий баҳолаш усулларида фойдаланиш бюджет маблағларини самарали йўналтириш имконини беради. Шу билан бирга, бюджет инвестицияларини бошқаришда шаффофлик, молиявий интизом, ҳисобдорлик ва натижага йўналтирилган бошқарув тамойиллари муҳим аҳамият касб этади. Давлат-хусусий шериклик механизмларини қўллаш, молиялаштириш манбаларини диверсификация қилиш, рискларни олдиндан баҳолаш ва рақамли мониторинг тизимларини жорий этиш эса мазкур жараённинг назарий ва амалий пойдеворини мустаҳкамлайди. Демак, бюджет инвестицияларини бошқаришнинг назарий асослари давлат ресурсларидан оқилона фойдаланиш, инвестиция қарорларини илмий асосда қабул қилиш ва иқтисодий ўсиш ҳамда аҳоли фаровонлигини таъминлашга қаратилган комплекс ёндашувни ифода этади.

Бюджет инвестицияларининг самарадорлигини ошириш механизмлари

Бюджет инвестицияларининг самарадорлигини ошириш, аввало, уларни бошқариш жараёнида замонавий ва тизимли механизмларни қўллашни талаб этади. Чунки давлат бюджети ҳисобидан молиялаштириладиган инвестиция лойиҳалари иқтисодий ўсиш, инфратузилмани ривожлантириш ва аҳоли фаровонлигини оширишга хизмат қилиши лозим. Шу сабабли бундай инвестицияларнинг натижадорлиги фақат маблағ ажратиш билан эмас, балки уларни тўғри танлаш, режалаштириш, амалга ошириш ва баҳолаш жараёнларининг қай даражада мукамал ташкил этилганига ҳам боғлиқ.

Энг муҳим механизмлардан бири стратегик режалаштириш ҳисобланади. Бюджет инвестициялари чекланган ресурслар ҳисобидан амалга оширилгани учун улар давлатнинг узоқ муддатли ижтимоий-иқтисодий ривожланиш мақсадларига мос равишда устувор соҳаларга йўналтирилиши зарур. Хусусан, инфратузилма, энергетика, таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаларига киритилаётган инвестициялар юқори иқтисодий ва ижтимоий самара бериши мумкин. Шу боис, лойиҳаларни танлашда уларнинг стратегик аҳамияти, кутилаётган натижалари ва аҳоли турмуш даражасига таъсири комплекс баҳоланиши лозим.

Бюджет инвестицияларининг самарадорлигини оширишда лойиҳаларни баҳолашнинг илмий асосланган усулларидан фойдаланиш ҳам ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Харажат-фойда таҳлили, дисконтланган қиймат усуллари, NPV, IRR ва ROI каби кўрсаткичлар инвестиция қарорларининг иқтисодий асослилигини таъминлашга хизмат қилади. Бу орқали давлат маблағларини самарасиз ёки паст натижа берадиган лойиҳаларга йўналтириш хавфи камаяди. Шу билан бирга, лойиҳаларни баҳолашда уларнинг фақат иқтисодий фойдаси эмас, балки ижтимоий самараси, яъни аҳоли бандлиги, турмуш сифати ва ҳудудий ривожланишга таъсири ҳам ҳисобга олиниши лозим.

Самарадорликни оширишнинг яна бир муҳим йўналиши молиявий интизом ва шаффофликни таъминлашдан иборат. Лойиҳаларни амалга ошириш жараёнида бюджет маблағларидан мақсадли фойдаланиш, ортикча харажатларни чеклаш ва маблағлар ҳаракатини доимий назорат қилиш самарадорликка бевосита таъсир кўрсатади. Айниқса, давлат харидлари жараёнида очиқликни таъминлаш, электрон тендер тизимларини кенг жорий этиш ва жамоатчилик назоратини кучайтириш коррупцион хавфларни камайитиришга ҳамда бюджет инвестицияларининг ҳақиқий натижадорлигини оширишга хизмат қилади.

Мониторинг ва баҳолаш тизимини такомиллаштириш ҳам бюджет инвестицияларини самарали бошқаришнинг муҳим механизмларидан биридир. Лойиҳаларнинг амалга оширилиш жараёнини доимий кузатиб бориш, белгиланган мақсад ва вазифаларнинг бажарилиш даражасини таҳлил қилиш ҳамда KPI кўрсаткичларини жорий этиш орқали мавжуд камчиликларни ўз вақтида аниқлаш мумкин. Бу эса лойиҳалар ижросида кечикишлар, харажатлар ошиб кетиши ёки режалаштирилган натижаларга эришилмаслиги каби ҳолатларни барвақт бартараф этиш имконини беради.

Бюджет инвестицияларининг самарадорлигини оширишда молиялаштириш манбаларини диверсификация қилиш ҳам муҳим аҳамият касб этади. Фақат давлат бюджетига таяниш ҳамиша ҳам етарли самара бермайди. Шунинг учун халқаро молия институтлари, хусусий сектор ва капитал бозорлари орқали кўшимча ресурсларни жалб қилиш лойиҳаларнинг молиявий барқарорлигини таъминлашга ёрдам беради. Айниқса, давлат-хусусий шериклик механизмларини қўллаш орқали бюджет юқини камайитириш, хусусий секторнинг бошқарув салоҳияти ва тажрибасидан фойдаланиш мумкин.

Шу билан бирга, рискларни бошқариш тизимини жорий этиш ҳам муҳим механизм ҳисобланади. Инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш жараёнида молиявий, иқтисодий, техник ва институционал рисклар юзага келиши мумкин. Уларни олдиндан аниқлаш, баҳолаш ва камайитириш чораларини ишлаб чиқиш орқали лойиҳаларнинг барқарор амалга оширилиши таъминланади. Бу бюджет маблағларининг йўқотилиши ёки самарасиз сарфланиш эҳтимолини пасайтиради.

Рақамли технологияларни жорий этиш эса бюджет инвестицияларини бошқариш самарадорлигини оширишнинг энг замонавий ва истиқболли йўналишларидан бири ҳисобланади. Электрон бюджет тизимлари, онлайн

мониторинг платформалари, маълумотлар таҳлили воситалари ва автоматлаштирилган назорат механизмлари инвестиция жараёнларининг шаффофлиги, тезкорлиги ва аниқлигини оширади. Бу орқали қарор қабул қилиш жараёнини оптималлаштириш, инсон омили билан боғлиқ хатоларни камайтириш ва маълумотларга асосланган бошқарувни йўлга қўйиш мумкин.

Умуман олганда, бюджет инвестицияларининг самарадорлигини ошириш механизмлари стратегик режалаштириш, илмий асосланган баҳолаш, молиявий интизом, шаффофлик, самарали мониторинг, молиялаштириш манбаларини диверсификация қилиш, рискларни бошқариш ва рақамли технологияларни кенг жорий этиш каби ўзаро боғлиқ йўналишларни ўз ичига олади. Мазкур механизмларнинг уйғун ҳолда қўлланилиши давлат ресурсларидан оқилона фойдаланиш, инвестиция лойиҳаларининг натижадорлигини ошириш ва мамлакат иқтисодиётининг барқарор ривожланишини таъминлашга хизмат қилади.

Жадвал-1

Бюджет инвестицияларини бошқариш механизмлари

Механизм	Мазмуни	Самарадорликка таъсири
Стратегик режалаштириш	Устувор лойиҳаларни танлаш ва уларни давлат ривожланиш мақсадларига мос равишда белгилаш	Ресурслар самарали тақсимланади
Лойиҳаларни баҳолаш	NPV, IRR, ROI ва харажат-фойда таҳлили орқали лойиҳаларни иқтисодий жиҳатдан баҳолаш	Нотўғри қарорлар камаяди
Молиялаштириш	Бюджет маблағлари, халқаро молия институтлари ва қўшимча манбаларни жалб қилиш	Молиявий барқарорлик таъминланади
Мониторинг	Лойиҳалар ижросини назорат қилиш, KPI кўрсаткичлари асосида таҳлил олиб бориш	Самарадорлик ошади
Рақамлаштириш	Электрон тизимлар, рақамли мониторинг ва маълумотлар таҳлили воситаларини жорий этиш	Шаффофлик ва тезкорлик таъминланади
Рискларни бошқариш	Молиявий, техник ва институционал рискларни олдиндан аниқлаш ва камайтириш	Лойиҳаларнинг барқарорлиги ошади
Давлат-хусусий шериклик	Хусусий сектор иштирокини кенгайтириш орқали инвестиция жараёнини қўллаб-қувватлаш	Бошқарув самарадорлиги ва ресурслар базаси кенгайди

Юқорида келтирилган жадвал бюджет инвестицияларини бошқаришнинг асосий механизмларини ихчам ва тизимли равишда ифодалайди. Унда стратегик режалаштириш, лойиҳаларни баҳолаш, молиялаштириш, мониторинг ва рақамлаштириш каби муҳим йўналишлар қамраб олинган бўлиб, ҳар бир механизмнинг бюджет инвестициялари самарадорлигига таъсири аниқ кўрсатиб

берилган. Шу жиҳатдан мазкур жадвал инвестиция жараёнининг алоҳида босқичларини эмас, балки уларнинг ўзаро боғлиқ тизим сифатида амал қилишини акс эттиради.

Жадвал таҳлили шуни кўрсатадики, бюджет инвестицияларининг самарадорлиги, аввало, стратегик режалаштириш сифатига боғлиқ. Устувор лойиҳаларни тўғри танлаш орқали давлат ресурсларини энг муҳим ва юқори натижа берувчи соҳаларга йўналтириш мумкин. Бу эса чекланган бюджет маблағларидан оқилона фойдаланиш, инфратузилма ва ижтимоий соҳаларда юқори самарага эришиш имконини беради. Демак, инвестицияларнинг бошланғич босқичида қабул қилинадиган қарорлар кейинги барча натижаларга бевосита таъсир кўрсатади.

Жадвалда алоҳида кўрсатилган лойиҳаларни баҳолаш механизми ҳам муҳим аҳамият касб этади. NPV, IRR ва харажат-фойда таҳлили каби усуллардан фойдаланиш инвестиция қарорларининг иқтисодий асослилигини таъминлайди. Бу орқали паст самара берадиган ёки етарлича асосланмаган лойиҳаларни эрта босқичда аниқлаш ва давлат маблағларини самарасиз сарфлаш хавфини камайтириш мумкин. Шу билан бирга, бундай ёндашув инвестиция лойиҳаларининг иқтисодий самараси билан бир қаторда ижтимоий аҳамиятини ҳам баҳолашга хизмат қилади.

Молиялаштириш механизмининг жадвалда алоҳида ажратилгани ҳам бежиз эмас. Чунки бюджет инвестицияларининг барқарорлиги молиялаштириш манбаларининг қай даражада мустаҳкам ва диверсификация қилинганига боғлиқ. Фақат давлат бюджетига таяниш айрим ҳолатларда молиявий чекловларни кучайтириши мумкин. Шунинг учун халқаро молия институтлари, хусусий сектор ва бошқа кўшимча манбаларни жалб қилиш лойиҳаларнинг молиявий барқарорлигини таъминлашда муҳим омил ҳисобланади.

Жадвалда мониторинг механизмига ҳам катта эътибор қаратилган. Назорат ва КРІ тизими орқали инвестиция лойиҳаларининг бажарилиш жараёнини доимий кузатиш, режалаштирилган натижалардан оғишларни ўз вақтида аниқлаш ва тегишли тузатиш чораларини кўриш мумкин. Бу эса лойиҳаларнинг муддатидан кечикиши, ортикча харажатлар ёки паст натижадорлик каби салбий ҳолатларнинг олдини олишга хизмат қилади. Демак, мониторинг фақат ҳисобот шаклидаги восита эмас, балки бошқарув самарадорлигини таъминловчи муҳим механизмдир.

Рақамлаштириш механизми эса замонавий бюджет инвестиция сиёсатининг энг муҳим йўналишларидан бири сифатида намоён бўлади. Электрон тизимлар, рақамли мониторинг ва маълумотлар таҳлили воситалари орқали инвестиция жараёнларининг шаффофлиги, тезкорлиги ва аниқлигини ошириш мумкин. Бу орқали қарор қабул қилиш жараёни оптималлашади, инсон омили билан боғлиқ хатолар камаяди ва коррупцион хавфлар қисқаради. Шу боис рақамли технологияларни жорий этиш бюджет инвестицияларини бошқариш самарадорлигини оширишнинг замонавий ва истиқболли воситаси ҳисобланади.

Умуман олганда, мазкур жадвал бюджет инвестицияларини бошқаришда юқори натижага эришиш учун алоҳида механизмларни эмас, балки уларнинг ўзаро уйғун ва мувофиқ ҳолда амал қилишини таъминлаш зарурлигини кўрсатади. Стратегик режалаштириш, илмий асосланган баҳолаш, барқарор молиялаштириш, самарали мониторинг ва рақамлаштириш чоралари биргаликда қўлланилганда бюджет маблағларидан оқилона фойдаланиш, инвестиция лойиҳаларининг самарадорлигини ошириш ва мамлакат иқтисодиётининг барқарор ривожланишини таъминлаш мумкин бўлади.

Хулоса

Олиб борилган таҳлиллар шуни кўрсатадики, бюджет инвестицияларини бошқариш ва уларнинг самарадорлигини ошириш замонавий иқтисодиётда стратегик аҳамиятга эга бўлган кўп босқичли ва комплекс жараён ҳисобланади. Бюджет маблағлари чекланган ресурс сифатида юқори иқтисодий ва ижтимоий самара берадиган лойиҳаларга йўналтирилиши лозим. Бу эса инвестиция лойиҳаларини тўғри танлаш, пухта режалаштириш, илмий асосда баҳолаш ва самарали бошқаришни талаб этади.

Тадқиқот натижаларига кўра, бюджет инвестицияларининг самарадорлиги, аввало, стратегик режалаштириш сифати, лойиҳаларни баҳолашнинг асослиги, молиявий интизом даражаси ва мониторинг тизимининг самарадорлигига боғлиқ. Харажат-фойда таҳлили, NPV, IRR, ROI каби кўрсаткичлардан фойдаланиш инвестиция қарорларининг иқтисодий жиҳатдан пухта асосланишига хизмат қилади. Бу эса бюджет маблағларининг самарасиз сарфланишини чеклаш ва юқори натижа берадиган лойиҳаларни танлаш имконини беради.

Шу билан бирга, бюджет инвестицияларини амалга ошириш жараёнида шаффофлик ва ҳисобдорликни таъминлаш муҳим аҳамият касб этади. Электрон тендер тизимлари, рақамли мониторинг платформалари, жамоатчилик назорати ва аниқ КРІ кўрсаткичларини жорий этиш орқали маблағлардан мақсадли фойдаланишни таъминлаш, коррупцион хавфларни камайтириш ва ижро интизомини кучайтириш мумкин. Бу эса инвестиция жараёнларининг умумий натижадорлигини оширади.

Бюджет инвестицияларининг барқарорлиги ва самарадорлигини таъминлашда молиялаштириш манбаларини диверсификация қилиш, давлат-хусусий шериклик механизмларини кенгайтириш, рискларни бошқариш тизимини такомиллаштириш ва рақамли технологияларни кенг жорий этиш ҳам муҳим омиллар ҳисобланади. Айниқса, ахборот технологияларидан фойдаланиш инвестиция жараёнларини тезкор, шаффоф ва маълумотларга асосланган ҳолда бошқариш имконини яратади.

Хулоса қилиб айтганда, бюджет инвестицияларини самарали бошқариш иқтисодий ўсишни таъминлаш, инфратузилмани ривожлантириш ва аҳоли фаровонлигини оширишнинг муҳим шarti ҳисобланади. Ушбу йўналишда тизимли ислохотларни давом эттириш, институционал механизмларни мустаҳкамлаш, халқаро илғор тажрибани жорий этиш ва инновацион

ёндашувларни қўллаш орқали бюджет инвестицияларининг юқори самарадорлигига эришиш мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт ва молия вазирлиги. *Фуқаролар учун бюджет – 2024.* – Тошкент, 2024.
2. Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт ва молия вазирлиги. *Фуқаролар учун бюджет. Давлат бюджети ижроси – 2022.* – Тошкент, 2023.
3. International Monetary Fund. *Public Investment Management Assessment Handbook.* – Washington, DC: IMF, 2022.
4. International Monetary Fund. *Public Investment Management Assessment (PIMA).* – Washington, DC: IMF, 2015.
5. Rajaram, A., Le, T. M., Kaiser, K., Kim, J.-H., Frank, J. *The Power of Public Investment Management: Transforming Resources into Assets for Growth.* – Washington, DC: World Bank, 2014.
6. World Bank. *Public Investment Management Reference Guide.* – Washington, DC: World Bank, 2016.
7. OECD. *Recommendation on Effective Public Investment Across Levels of Government.* – Paris: OECD, 2014.
8. OECD. *Effective Public Investment Toolkit.* – Paris: OECD, 2025.
9. OECD. *Multi-level Governance of Public Investment.* – Paris: OECD, 2011.
10. OECD. *Public Investment and Infrastructure.* – Paris: OECD.
11. World Bank. *Public Investment Management Reference Guide.* – Washington, DC: World Bank, 2016.
12. Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт ва молия вазирлиги иштирокида тайёрланган бюджет материаллари ва расмий нашрлар. – Тошкент.